

ASHRAM STUDY: A PARADIGM OF THAI MUSIC LEARNING THROUGH PROFESSIONAL EXPERIENCE

ปฏิบัติการอาศรมศึกษา: กระบวนการเรียนรู้ดนตรีไทย
โดยประสบการณ์วิชาชีพ

Teekapat Sontinuch^{1*} ทิฆัมภ์ สนธิสุข^{1*} Banthom Nuamsiri² บรรทม น่วมศิริ²
Surasak Jamnongsarn³ สุรศักดิ์ จำนงค์สาร³

Abstract

Background and Objectives: Thai classical music is a valuable cultural heritage that reflects the wisdom, taste, and way of life of Thai people throughout history. While current Thai music education often emphasizes theoretical knowledge and fundamental skills in classroom settings, it remains insufficient in fostering deep understanding of the cultural and social contexts in which Thai classical music exists. Learning experiences that connect with real-life cultural environments is, therefore, essential. The Ashram-based Practicum in Thai music education was designed as an experiential approach that allows students to learn directly from authentic cultural sources such as temples, theaters, and traditional communities. The primary objective of this study is to enhance students' theoretical and practical understanding of Thai classical music by engaging with authentic cultural settings, deepening their appreciation of its cultural value, and fostering a sense of responsibility in preserving the nation's artistic heritage.

Methods: The study employed an experiential learning approach through field trips and ashram-based activities. Learners participated in field trips and engaged in music-related cultural activities in various contexts, such as traditional ceremonies, community events, and heritage sites. The learning process was conducted through participatory learning, including observation, interviews with local musicians, and hands-on practice. Additionally, digital technologies were employed to support reflection, documentation, and knowledge sharing, allowing students to process their experiences and exchange insights with peers.

Academic Article

Received: 11 January 2025

Revised: 18 June 2025

Accepted: 15 July 2025

** Corresponding author*

email: teekapat@g.swu.ac.th

How to cite:

Sontinuch, T., Nuamsiri, B., & Jamnongsarn, S. (2025). Ashram study: A paradigm of Thai music learning through professional experience. *Fine Arts Journal: Srinakharinwirot University*, 29(2), 201-218.

Keywords: Fieldwork; Paradigm; Thai Classical Music

คำสำคัญ: ปฏิบัติการอาศรมศึกษา; กระบวนการเรียนรู้; ดนตรีไทย

¹ Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Thailand

¹ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand

² คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

³ Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Thailand

³ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Key Findings: The study found that learners developed a deeper understanding of the role of Thai classical music within its cultural context. Firsthand experiences significantly enhanced their learning motivation and engagement. Students improved their musical skills, teamwork, analytical thinking, and ability to articulate and exchange perspectives. Moreover, they demonstrated the ability to connect classroom knowledge with real-world cultural and social settings effectively.

Implications of the Study: The Ashram-based Practicum represents an effective educational strategy that meets the learning needs of the 21st century. It enables learners to cultivate essential skills such as creativity, communication, and collaboration. The study highlights the benefits that integrating learning with authentic cultural experiences, not only for developing students' academic performance but also for nurturing moral values such as cultural respect, art conservation, and civic responsibility.

Conclusions and Future Study: Learning through the Ashram-based Practicum is a powerful and sustainable approach to promoting both musical competencies and cultural appreciation in Thai classical music education. Moving forward, it is recommended that the model be expanded to include a broader range of cultural settings. The integration of digital technologies should also be emphasized to increase accessibility and the dissemination of learning experiences, fostering a more flexible and inclusive learning environment that positively impacts broader society.

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: ดนตรีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาติ ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญา รสนิยม และวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีต การเรียนการสอนดนตรีไทยในปัจจุบันมักเน้นด้านทฤษฎีและทักษะพื้นฐานในห้องเรียน ซึ่งแม้จะสามารถถ่ายทอดความรู้ในระดับหนึ่งได้ แต่ยังไม่เพียงพอในการสร้างความเข้าใจเชิงลึกต่อบริบททางวัฒนธรรมและสังคมที่ดนตรีไทยดำรงอยู่ การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญยิ่ง การจัดกิจกรรม “ปฏิบัติการอาศรมศึกษา” ในวิชาดนตรีไทยจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง เช่น วัด โรงละคร สถานที่ประวัติศาสตร์ หรือชุมชนที่มีการสืบสานดนตรีไทยอย่างมีชีวิตชีวา วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ คือ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ผ่านการสัมผัสบริบทจริง ส่งเสริมความเข้าใจถึงคุณค่าและความสัมพันธ์ของดนตรีกับสังคมไทย ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

วิธีการศึกษา: ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการทัศนศึกษานอกสถานที่และอาศรมศึกษา โดยนำผู้เรียนไปเยี่ยมชมและเข้าร่วมกิจกรรมทางดนตรีในแหล่งวัฒนธรรม เช่น พิธีกรรมงานประเพณี หรือสถานที่ที่มีการสืบทอดดนตรีไทย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

แบบมีส่วนร่วม ผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ศิลปิน และการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีและการสะท้อนประสบการณ์เพื่อประมวลผลและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน

ผลการศึกษาที่สำคัญ: ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับบทบาทของดนตรีไทยในบริบททางวัฒนธรรม ได้รับประสบการณ์ตรงที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มแรงจูงใจในการศึกษานอกจากนี้ ผู้เรียนยังพัฒนาทักษะด้านดนตรีไทย การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับเข้ากับบริบทจริงของสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

นัยสำคัญของการศึกษา: ปฏิบัติการอาศรมศึกษาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในหลากหลายมิติ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และความร่วมมือ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทจริงมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงวิชาการและคุณลักษณะเชิงคุณธรรม เช่น ความเคารพในวัฒนธรรม การอนุรักษ์ศิลปะ และจิตสาธารณะ

สรุปผลและแนวทางการศึกษาในอนาคต: การเรียนรู้ผ่านปฏิบัติการอาศรมศึกษาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมทั้งทักษะ ความเข้าใจ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยได้อย่างยั่งยืน ในอนาคต ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาและขยายรูปแบบกิจกรรมอาศรมศึกษาให้ครอบคลุมหลากหลายพื้นที่วัฒนธรรม และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการเข้าถึงและแบ่งปันประสบการณ์ เพื่อให้การเรียนรู้ดนตรีไทยเกิดความยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และมีผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมวงกว้าง

1. ความนำ

ดนตรีไทยถือเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ การเรียนรู้ดนตรีไทยในห้องเรียน แม้จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ได้ แต่การเรียนรู้เชิงลึกเกี่ยวกับดนตรีนั้น ย่อมต้องการประสบการณ์ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แท้จริง การศึกษานอกสถานที่จึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำผู้เรียนไปสัมผัสกับแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย เช่น วัด โรงละคร หรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการใช้ดนตรีในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่สามารถเข้าใจได้จากการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

การทัศนศึกษานอกสถานที่ที่มีข้อดีหลายประการที่สามารถยกระดับกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นความซับซ้อนและความหลากหลายของสถานการณ์จริงที่ชุมชนหรือสังคมกำลังเผชิญอยู่ การศึกษาผ่านการทัศนศึกษานอกสถานที่เสมือนทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงปัญหาหรือประเด็นขัดแย้งในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชุมชน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงความสำคัญของผลประโยชน์ที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Schott, 2012) นอกจากนี้ การทัศนศึกษานอกสถานที่ยังสามารถเพิ่มโอกาส

ในการเข้าถึงการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและปรับตัวได้ตามบริบท ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมและช่วยกระตุ้นความหลงใหลในการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีในการทัศนศึกษานอกสถานที่เสมือนจึงสามารถขยายขอบเขตการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับข้อมูลและบริบทที่อาจไม่สามารถเข้าถึงได้จากการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้มีความหลากหลายและครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

ปฏิบัติการอาศรมศึกษาทางดนตรีไทยจึงมีความสำคัญในการศึกษาผ่านประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะทางดนตรีไทยอย่างลึกซึ้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านการสัมผัสสภาพแวดล้อมจริงที่ดนตรีไทยมีบทบาทในบริบททางวัฒนธรรม เช่น การพบปะศิลปินผู้เชี่ยวชาญ การเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีในพิธีกรรมหรือประเพณี รวมถึงการฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง กระบวนการนี้มุ่งสร้างการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงความรู้และทักษะเข้ากับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ตลอดจนปลูกฝังความตระหนักถึงคุณค่าของดนตรีไทยในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะดนตรีไทย พร้อมทั้งพัฒนาความสามารถในการอนุรักษ์และเผยแพร่อย่างยั่งยืนในอนาคต

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ดนตรีไทยผ่านการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะและความเข้าใจในดนตรีไทยที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยอิงจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ David Kolb ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสและฝึกปฏิบัติจริง พร้อมทั้งมีการสะท้อนและประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงในบริบทของดนตรีไทยนี้เชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างทักษะการบรรเลงดนตรี ความเข้าใจในวัฒนธรรม และความเชื่อมโยงทางอารมณ์ที่ยากจะเกิดขึ้นในห้องเรียน โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การศึกษานอกห้องเรียน

การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือปฏิบัตินอกห้องเรียน (Sharp, 1973) โดยแนวคิดนี้เน้นการบูรณาการความรู้หลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายและจุดประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด (Hammerman, Hammerman, & Hammerman, 2001) การศึกษานอกห้องเรียนจึงไม่เพียงแต่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ แต่ยังเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ (Priest, 1990) โดยใช้สถานที่นอกห้องเรียนเป็นห้องปฏิบัติการทางธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติรอบตัว (Hammerman, Hammerman, & Hammerman, 2001)

วิธีการนี้ทำให้การเรียนรู้ครอบคลุมยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เข้าด้วยกัน รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายและกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนา ทักษะในหลากหลายมิติ (Lappin, 2000) การศึกษานอกห้องเรียนยังมีความยืดหยุ่นในการปรับรูปแบบ กิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพันธุ์พืชในสวนสาธารณะ การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือการเข้าร่วมโปรแกรมผจญภัยที่ดูแลโดยครูผู้ที่มีประสบการณ์ (Hammerman, Hammerman, & Hammerman, 2001; Priest, 1990)

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดการศึกษานอกห้องเรียนได้พัฒนาและขยายขอบเขตมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่ เน้นเพียงการเข้าค่าย ไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง พร้อมกับการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

จากความหมายของการศึกษานอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือ ปฏิบัติ แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับการนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ดนตรีไทยที่ผสมผสานความรู้จากหลายศาสตร์ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนสามารถลงมือปฏิบัติจริงในสถานที่จริง การเรียนรู้นอกสถานที่ช่วยเสริมสร้าง ประสบการณ์และความลึกซึ้งในดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ การสัมผัสบรรยากาศที่ สะท้อนวัฒนธรรม รวมถึงการฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง

วิธีการเรียนรู้เช่นนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะ และสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสภาพ แวดล้อมทางดนตรี ทั้งนี้ การเรียนรู้ดนตรีไทยผ่านการศึกษานอกสถานที่ยังส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทาง สังคมและการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ที่นำไปสู่การเรียนรู้

การศึกษานอกห้องเรียนของวิชาดนตรีไทยเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ตรง ให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีสู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริง ผ่านการจัดการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ชุมชน หรือสถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีไทย การเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงบริบท ทางสังคมและวัฒนธรรม ได้สัมผัสกับสุนทรียภาพทางดนตรี และได้เรียนรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยพัฒนาทั้งทักษะทางดนตรี ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของดนตรีไทย ตลอดจนสร้างการอนุรักษ์และสืบสานดนตรีไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

นอกจากนี้ การเรียนรู้นอกห้องเรียนยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนดนตรีไทย เนื่องจากผู้เรียนได้ เห็นการนำดนตรีไทยไปใช้ในบริบทต่าง ๆ ของสังคม ทำให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของดนตรีไทย

2.2 การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์

ราชบัณฑิตยสถาน (2555, น. 211) ให้ความหมายของ *การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์* ว่าเป็น กระบวนการหรือแบบแผนของการเรียนรู้แบบหนึ่ง ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมและ ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักของ เดวิด คอลบ์ (David Kolb) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1) การได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง 3) การสร้างมโนทัศน์หรือความรู้ ความเข้าใจที่เป็นนามธรรม และ 4) การนำความรู้ความเข้าใจไปทดลองใช้ (Kolb, 2014, p. 21)

การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้ในสามเป้าหมายหลัก โดยให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ก่อน จากนั้นจึงให้ผู้เรียนย้อนกลับมาสังเกตและทบทวนสิ่งที่ได้เกิดขึ้น เพื่อนำมาไตร่ตรองและอภิปรายร่วมกัน จนสามารถสร้างข้อสรุป หรือสมมุติฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนรู้ได้ เมื่อผู้เรียนได้พัฒนาข้อคิดหรือสมมุติฐานจากประสบการณ์ ตรงแล้ว จะนำไปสู่การทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและทักษะ ที่สามารถปรับใช้ได้เหมาะสม (ทิตินา เขมมณี, 2556, น. 130)

ทั้งนี้ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ยังถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเชื่อมโยงประสบการณ์จากห้องเรียน กับการเรียนการสอนนอกห้องเรียน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาที่เรียนรู้ (Kolb, 1984 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2554, น. 300)

จากข้อความข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนา ขึ้นโดย David Kolb ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม การสังเกต อย่างไตร่ตรอง การสร้างมโนทัศน์หรือความเข้าใจที่เป็นนามธรรม และการนำความรู้ไปทดลองใช้ (Kolb, 2014, p. 21)

กระบวนการนี้เน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริงก่อน แล้วจึงนำมาทบทวน อภิปราย สร้าง ข้อสรุป และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างในและ นอกห้องเรียน อันนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาที่เรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์นอกชั้นเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรงผ่านการชมการแสดงดนตรีไทย การฟังบทเพลง หรือ การทดลองเล่นเครื่องดนตรีไทยชนิดต่าง ๆ (การได้รับประสบการณ์เป็นรูปธรรม) จากนั้นให้ผู้เรียนได้สะท้อน ความคิดและความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์นั้น เช่น การวิเคราะห์ลักษณะเสียง จังหวะ หรือองค์ประกอบ ทางดนตรีที่ได้สัมผัส (การสังเกตอย่างไตร่ตรอง)

ต่อมา ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีทางดนตรีไทย เช่น โครงสร้างบทเพลง วิธีการบรรเลง หรือความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวัฒนธรรมไทย (การสร้างมโนทัศน์)

และสุดท้าย ให้ผู้เรียนได้นำความรู้และความเข้าใจที่ได้ไปทดลองปฏิบัติจริง เช่น การฝึกบรรเลงเพลงไทย การประยุกต์ใช้ทักษะทางดนตรีในการแสดง หรือการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีของตนเอง (การนำไปใช้)

วงจรการเรียนรู้เช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในดนตรีไทยอย่างลึกซึ้ง และสามารถพัฒนาทักษะทางดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

สำหรับดนตรีไทยนอกห้องเรียน สามารถจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของ David Kolb โดยเริ่มจากการพาผู้เรียนไปสัมผัสประสบการณ์ตรงในแหล่งเรียนรู้ทางดนตรีไทย เช่น วัด วัง พิพิธภัณฑ์ หรือชุมชนที่มีการสืบทอดดนตรีไทย เพื่อให้ได้เห็น ได้ฟัง และได้สัมผัสบรรยากาศการบรรเลงดนตรีไทยในสถานที่จริง (การได้รับประสบการณ์เป็นรูปธรรม)

จากนั้นให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกผ่านการจดบันทึก การวาดภาพ หรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นและเรียนรู้ (การสังเกตอย่างไตร่ตรอง) ต่อมาครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ทั้งในแง่ของทฤษฎี ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรม (การสร้างมโนทัศน์)

และสุดท้าย ให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการฝึกปฏิบัติ การแสดง หรือการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีของตนเอง อาจเป็นการร่วมบรรเลงในงานต่าง ๆ หรือการจัดกิจกรรมเผยแพร่ดนตรีไทยสู่ชุมชน (การนำไปใช้)

กระบวนการเรียนรู้เช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อดนตรีไทย ผ่านการเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

2.3 การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยนอกสถานที่

การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่เสมือนเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและความเข้าใจในเนื้อหาที่ศึกษาให้กับผู้เรียน โดยระบุว่าจัดการเรียนรู้นอกสถานที่มีข้อดีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทักษะของผู้เรียน การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานภาคสนาม อีกทั้งยังลดปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายและข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ซึ่งส่งผลดีต่อการลดปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนสามารถกำกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากทุกมุมโลก ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายขอบเขตการเรียนรู้และเพิ่มพูนความเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น (Clife, 2017) การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่เสมือนยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้เรียน ผู้สอน รวมถึงการติดต่อสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไปจากทั่วโลก โดยอาจใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น อีเมล (e-mail) หรือ วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (video conference) เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเพิ่มการมีส่วนร่วมระหว่างกัน

ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่ยังเป็นศูนย์กลางในการสร้างความสนใจของผู้เรียนผ่านกิจกรรม การสื่อสารแบบสด หรือการสนทนาในกลุ่มออนไลน์ ซึ่งผู้เรียนสามารถถาม-ตอบและสนทนาภายในกลุ่ม เพื่อนร่วมชั้นเรียน หรือผ่านการถ่ายทอดสดในสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นความสนใจ สร้างการเชื่อมโยง และ จินตนาการถึงสถานศึกษา

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่เสมือนจึงถือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมทักษะสำคัญ และขยายโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างกว้างขวาง (แจ่มจันทร์ ศรีอรุณศรี, 2553)

เมื่อเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่เปรียบเสมือน เป็นแนวทางในการนำเสนอแง่มุมต่าง ๆ ของดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงดนตรีไทย การศึกษาขั้นตอน การทำเครื่องดนตรีไทย การเรียนรู้จากศิลปินชั้นนำที่เป็นที่ยอมรับในวงการ หรือการศึกษาประวัติศาสตร์ ดนตรีไทย โดยไปศึกษา ณ สถานที่จริง

ผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการเล่นเครื่องดนตรี และฝึกฝนกับผู้เชี่ยวชาญโดยตรง เช่น การไปศึกษา สถานที่จริง ที่บ้านกลองลูกเหล็ก หรือการสื่อสารออนไลน์ เช่น การประชุมผ่านวิดีโอ หรือกิจกรรมถ่ายทอด สด ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจดนตรีไทยมากขึ้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการฟัง การสังเกต และ การสื่อสาร อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงศิลปินและครูดนตรีจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะ อย่างรอบด้าน

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยนอกสถานที่ เช่น นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ สาขาดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา ได้มีโอกาสศึกษา ดูงานเกี่ยวกับ “ขั้นตอนการทำกลองไทย” ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์นอกห้องเรียนที่เน้น การสัมผัสประสบการณ์จริง โดยนักศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้ในสถานที่ผลิตกลอง ซึ่งเป็นศูนย์รวมภูมิปัญญา และทักษะที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

การศึกษาดูงานครั้งนี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เห็นและเข้าใจถึงรายละเอียดในขั้นตอนการผลิต กลองไทยตั้งแต่ต้นจนจบ เช่น การเลือกไม้และหนังสัตว์ที่ใช้ในการทำกลอง การขึ้นโครง การตอก การชิงหนัง และการเก็บรายละเอียดตลอดจนตกแต่ง ซึ่งถือเป็นทักษะที่ละเอียดอ่อนและต้องการความชำนาญเฉพาะ ด้าน การได้สัมผัสทุกขั้นตอนนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของการเลือกวัสดุ กระบวนการผลิต และ ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีไทย

การจัดการเรียนรู้แบบนี้ไม่เพียงช่วยให้นักศึกษาได้เห็นและฝึกปฏิบัติกระบวนการผลิตกลองเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้เรียนซึมซับวัฒนธรรม ความเชื่อ และความผูกพันที่สังคมไทยมีต่อดนตรีไทย นอกจากนี้ นักศึกษายังได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสืบทอดและการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้เห็นถึงการถ่ายทอดความรู้ จากรุ่นสู่รุ่นผ่านการปฏิบัติในสถานที่จริง ซึ่งช่วยให้พวกเขาสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านี้ในอนาคต

อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ที่ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะการสร้างสรรค์ในดนตรีไทยแบบองค์รวม

กล่าวได้ว่าเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่า ซึ่งห้องเรียนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถมอบให้ได้

ภาพที่ 1 ภาพบรรยากาศนักศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ สาขาดนตรีคีตศิลป์
ไทยศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ศึกษาดูงานเกี่ยวกับขั้นตอนการทำกลองไทย
บ้านกลองลุงเหลียม
(บรรทม น่วมศิริ และภวัต เทพรัตน์วิชย, ประเทศไทย, 2562)

ภาพที่ 2 ภาพบรรยากาศนิตยาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัดกุฎีดาว จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา
(ทิมภัส สอนินุช และสุรศักดิ์ จำนงค์สาร, ประเทศไทย, 2567)

ภาพที่ 3 ภาพบรรยากาศนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัดประดู่ทรงธรรม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(จิ๋มภัส สนธิสุข และสุรศักดิ์ จำนงค์สาร, ประเทศไทย, 2567)

การศึกษานอกสถานที่ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดกุฎีดาว และวัดประดู่ทรงธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการสัมผัสและเรียนรู้โดยตรง

วิธีการศึกษาในลักษณะนี้ใช้การสังเกตอย่างเป็นระบบในการเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและพิธีกรรมโบราณ การสังเกตเชิงลึกนี้รวมถึงการบันทึกรายละเอียดของโครงสร้างสถาปัตยกรรม ลวดลายศิลปกรรม และองค์ประกอบที่สะท้อนคติความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต การบูรณาการความรู้ด้านดนตรีและประวัติศาสตร์ช่วยให้นิสิตสามารถเข้าใจภาพรวมของการผสมผสานศิลปะดนตรีกับศิลปกรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ดียิ่งขึ้น

ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการสังเกตและวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ อีกทั้งยังต้องอาศัยทักษะการเชื่อมโยงข้อมูลจากสิ่งที่เห็นในสถานที่จริงเข้ากับความรู้ที่ได้ศึกษาในห้องเรียน เช่น การสังเกตวิธีการจัดวางองค์ประกอบของพื้นที่ในวัดที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรมดนตรี ตลอดจนการศึกษาโครงสร้างและตำแหน่งของอาคารที่อาจมีบทบาทในการรองรับการแสดงดนตรีในงานสำคัญต่าง ๆ การศึกษาด้วยวิธีการสังเกตเชิงประจักษ์นี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการวิเคราะห์เชิงพื้นที่เท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในเชิงประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทดนตรีในแต่ละยุคสมัย

การศึกษาดนตรีไทยในบริบทของการเรียนการสอนนอกสถานที่นั้น จำเป็นต้องอาศัยวิธีวิทยาในการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายและเหมาะสม โดยแต่ละวิธีล้วนมีจุดแข็งและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการศึกษาจากเอกสารหลักฐาน ทั้งนี้ การเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลควรพิจารณาตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านระยะเวลา งบประมาณ การเดินทาง และกำลังคน

การบูรณาการวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในแต่ละประเด็นจะช่วยเพิ่มความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (ณัฐนิรัตน์ ปอศิริ และสุขสันติ แวงวรรณ, 2563, น. 141-158)

นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยนอกสถานที่ยังต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์และทฤษฎีดนตรีไทย รวมถึงการปฏิบัติประสมวงดนตรี ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ผู้สอนและผู้เรียนได้สัมผัสตลอดกระบวนการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีความรู้ที่มั่นคงด้านทฤษฎีดนตรีและประวัติศาสตร์จะช่วยสร้างกรอบความคิดในการออกแบบบทเรียนให้สอดคล้องกับบริบทการใช้งาน

การผสมผสานจินตนาการและแรงบันดาลใจร่วมกับองค์ความรู้ที่มี จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะที่สมบูรณ์ และเหมาะสมกับบริบทการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ ยังต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและพื้นที่ที่มีความหลากหลาย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลสัมฤทธิ์สูงสุด (ธีรวิทย์ กลิ่นจ้อย, เทพิกา รอดสการ และฐาปนีย์ สังสิทธิวงศ์, 2566, น. 167-184)

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยนอกสถานที่จำเป็นต้องใช้วิธีวิทยาที่หลากหลายและเหมาะสมในการรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการศึกษาจากเอกสารหลักฐาน โดยต้องพิจารณาข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ระยะเวลา งบประมาณ และกำลังคน การบูรณาการวิธีการหลายรูปแบบจะช่วยให้ข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น

ทั้งนี้ การสอนดนตรีไทยนอกสถานที่ยังต้องผสมผสานความรู้ด้านทฤษฎีดนตรีและประวัติศาสตร์เข้ากับประสบการณ์การปฏิบัติจริง โดยใช้จินตนาการและแรงบันดาลใจร่วมกับองค์ความรู้ที่มี เพื่อให้ผู้เรียน

สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์ผลงานที่สมบูรณ์เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้การสอนบรรลุผลสำเร็จสูงสุด

3. กระบวนการเรียนรู้ดนตรีไทยโดยประสบการณ์วิชาชีพ

กระบวนการเรียนรู้ดนตรีไทยโดยประสบการณ์วิชาชีพ เป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสดนตรีไทยในบริบทจริง ทั้งในเชิงวัฒนธรรมและสังคม การเรียนรู้รูปแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความสำคัญของดนตรีไทยในชีวิตจริง ผ่านการลงพื้นที่ ศึกษาพิธีกรรม และฝึกฝนดนตรีกับผู้เชี่ยวชาญในชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านความคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแลกเปลี่ยนความรู้

การเรียนรู้นอกสถานที่นี้เป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต โดยผู้เขียนนำเสนอประเด็น ดังนี้

3.1 การเตรียมตัวก่อนการศึกษานอกสถานที่

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีไทย จำเป็นต้องเริ่มจากการศึกษาพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีไทย เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ การแนะนำให้ผู้รู้จักกับประวัติศาสตร์ดนตรีไทย เครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ รวมถึงรูปแบบการแสดงดนตรีไทยในลักษณะต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมและวิวัฒนาการของดนตรีไทย ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ในสถานที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกสถานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางของกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การตั้งเป้าหมายอาจรวมถึงการเรียนรู้เทคนิคการเล่นดนตรีไทยจากผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ หรือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของเครื่องดนตรีไทยในบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของดนตรีไทยในสังคมไทย

3.2 การศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเยี่ยมชมการแสดงดนตรีไทยในสถานที่จริง เช่น งานวัด งานเทศกาล หรือสถานที่สาธารณะอื่น ๆ เพื่อศึกษาวิธีการแสดงและการใช้เครื่องดนตรีไทยในบริบทที่เป็นธรรมชาติ การเข้าชมการแสดงในสถานการณ์จริงนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีและวัฒนธรรม รวมถึงการสื่อสารระหว่างผู้แสดงและผู้ชม ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของดนตรีไทยในชีวิตประจำวัน

ดังนั้น การฝึกปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ เป็นอีกวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในทางปฏิบัติ ผู้เรียนอาจมีโอกาสดูฝึกเล่นดนตรีไทยร่วมกับนักดนตรีมืออาชีพ หรือมีส่วนร่วมในชุมชนที่มีการอนุรักษ์ดนตรีไทย ทำให้ได้รับความรู้และเทคนิคการเล่นดนตรีจากประสบการณ์จริง ทั้งนี้ยังสามารถสัมภาษณ์หรือสนทนากับครูผู้สอนดนตรีไทย หรือบุคคลที่มีประสบการณ์ เพื่อเรียนรู้ทักษะ เทคนิค และแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านี้ช่วยเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในศิลปะดนตรีไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3.3 การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

การเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยการฝึกลงมือทำเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ดนตรีไทย ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนการใช้เครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ขิม หรือเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ โดยเริ่มจากการสังเกตวิธีการเล่นของผู้เชี่ยวชาญและฝึกฝนจนเกิดความเข้าใจและความเชี่ยวชาญ

การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะทางดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความมั่นใจในการเล่นดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น รวมถึงการบันทึกและสะท้อนผลการเรียนรู้ เป็นอีกขั้นตอนที่มีความสำคัญในการพัฒนาความเข้าใจ ผู้เรียนสามารถบันทึกประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษานอกสถานที่ เช่น การบันทึกวิดีโอการแสดงดนตรีเพื่อเก็บเป็นหลักฐานการเรียนรู้ หรือจดบันทึกความคิดเห็น ความรู้สึก หรือข้อสงสัยที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้

การบันทึกเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทบทวนและพิจารณาความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงสามารถใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาทักษะเพิ่มเติมในอนาคต

3.4 การสะท้อนและการประเมินผล

หลังจากการศึกษานอกสถานที่ เป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน โดยการจัดให้มีการอภิปรายหลังการศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนได้แบ่งปันประสบการณ์และสะท้อนความรู้ที่ได้จากการสัมผัสกับดนตรีไทยในสถานการณ์จริง การอภิปรายเกี่ยวกับการใช้เครื่องดนตรีไทยในแต่ละบริบท เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มุมมองที่หลากหลายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจในเชิงลึก ทั้งในด้านดนตรีและวัฒนธรรมไทย

การประเมินผลจากการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน โดยใช้แบบประเมินที่สะท้อนถึงการพัฒนาทั้งด้านทักษะการเล่นดนตรีไทยและความเข้าใจวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง แบบประเมินนี้สามารถวัดผลการเรียนรู้ได้ทั้งในเชิงปฏิบัติและเชิงทฤษฎี ช่วยให้ครูและผู้เรียนเห็นพัฒนาการรวมถึงส่วนที่ควรปรับปรุงในการเรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีไทย ผลจากการประเมินยังเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปปรับปรุงกระบวนการสอนในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.5 การเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ

การเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจดนตรีไทยในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หลังจากการศึกษานอกสถานที่ ผู้เรียนควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีไทย เช่น ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลง การใช้เครื่องดนตรีในบริบทที่หลากหลาย ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อดนตรีไทย

การศึกษาทฤษฎีเพิ่มเติมนี้ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างดนตรีกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสัมภาระทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านดนตรีไทย การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีได้อย่างมีความหมาย

ผู้เรียนสามารถใช้แนวคิดด้านการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการฝึกฝนและการเรียบเรียงเพลงใหม่ ๆ ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของดนตรีไทยในมุมมองร่วมสมัย การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกับการฝึกปฏิบัติยังช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของดนตรีไทยในสังคม และเห็นความสำคัญของการรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนขอเสนอข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาในการเรียนรู้ดนตรีไทย ผ่านการศึกษานอกสถานที่ที่สามารถนำมาใช้ได้หลายลักษณะ ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความลึกซึ้งและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง ดังต่อไปนี้

รูปแบบการเรียนรู้ที่ 1 คือ *การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning)* ที่ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย การทำโครงงานนี้จะเป็นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การวางแผน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการประมวลผลเนื้อหาที่ได้จากการศึกษานอกสถานที่ เช่น การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยในท้องถิ่น หรือการบันทึกวิธีการเล่นเครื่องดนตรีไทยแต่ละชนิด ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติได้อย่างชัดเจน และเข้าใจความสำคัญของการรักษามรดกทางวัฒนธรรมดนตรีไทย

รูปแบบการเรียนรู้ที่ 2 คือ *การเรียนรู้แบบปฏิบัติการ (Experiential Learning)* ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในภาคสนาม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการเผชิญหน้ากับสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น การเรียนรู้แบบปฏิบัติการช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับดนตรีไทยในเชิงลึก เช่น การฝึกปฏิบัติการเล่นดนตรีไทย หรือการสังเกตวิธีการใช้ดนตรีในพิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อผู้เรียนลงมือทำและสะท้อนผลการเรียนรู้ จะช่วยให้เกิดการตระหนักรู้ในเชิงปฏิบัติ ทำให้การเรียนรู้เกิดความหมายในบริบทจริง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการพัฒนาทักษะได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบการเรียนรู้ที่ 3 คือ *การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Collaborative Learning)* ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ระหว่างเพื่อนร่วมชั้นและผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยในพื้นที่ การเรียนรู้ร่วมกันช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนมุมมองและข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย จะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความหลากหลายและมุมมองเชิงวัฒนธรรมดนตรีไทยที่กว้างขึ้น

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ดนตรีไทยผ่านการศึกษาออกสถานที่ ที่เชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติเหล่านี้ จะสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในศิลปะและวัฒนธรรมไทย

นอกเหนือจากรูปแบบการเรียนรู้แบบโครงการ การเรียนรู้แบบปฏิบัติการ และการเรียนรู้ร่วมกัน ยังมีรูปแบบการศึกษาอื่น ๆ ที่สามารถปรับใช้ในการเรียนดนตรีไทยผ่านการศึกษาออกสถานที่ เช่น *การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning)* ซึ่งนำความรู้จากหลายสาขามาเชื่อมโยงกับดนตรีไทย เช่น การรวมความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วรรณคดี หรือศิลปะวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมของดนตรีไทยได้อย่างรอบด้าน

อีกทั้งยังสามารถใช้ *การเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry-Based Learning)* ซึ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับดนตรีไทย และค้นหาคำตอบด้วยตนเองผ่านการวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่

นอกจากนี้ *การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Creative Learning)* ยังเป็นแนวทางที่ผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางดนตรี และสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนอัตลักษณ์และความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคล

รูปแบบการสอนเหล่านี้ช่วยเพิ่มความหลากหลายและความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ดนตรีไทย ให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีรากฐานจากมรดกทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างยั่งยืน

4. บทสรุป

ปฏิบัติการอาศรมศึกษาในวิชาดนตรีไทยสะท้อนกระบวนการทัศน์ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเสริมสร้างความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับดนตรีไทย ผู้เรียนได้รับโอกาสสัมผัสกับความงามของดนตรีไทยในสถานการณ์จริง เช่น การศึกษาพิธีกรรมที่ใช้ดนตรีไทย และการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะทางดนตรี แต่ยังส่งเสริมความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ดนตรีไทยในบริบทของสังคมปัจจุบัน

แนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบโครงการ การเรียนรู้แบบปฏิบัติการ และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่าน การฝึกฝนการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของดนตรีไทยในบริบทต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในอาศรมสถาน การประยุกต์ใช้ทฤษฎีและการปฏิบัติจริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางดนตรี และเข้าใจวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง

การเรียนรู้รูปแบบนี้ยังส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งช่วยเพิ่มมุมมองเชิงวัฒนธรรมของดนตรีไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น กระบวนการทั้งหมดนี้เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งในชีวิตประจำวันและในการพัฒนาผลงานทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์

5. รายการอ้างอิง

- แจ่มจันทร์ ศรีอรุณศรีม. (2553). การออกแบบกิจกรรมทัศนศึกษาเสมือนบนเว็บ (Virtual field trip) ตามหลักการของ Dewey. *นิตยสาร สสวท*, 38(164), 61-63. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567, จาก <https://emagazine.ipst.ac.th/pdfs/IPST164.pdf>
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2554). *นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชัน.
- ณัฐนิรันดร์ ปอศิริ และสุขสันติ แวงวรรณ. (2563). การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพทางนาฏศิลป์ และดนตรีคีตศิลป์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 24(1), 141-158.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวิทย์ กลิ่นจ้อย, เทพิกา รอดสการ, และธัญปณีย์ สังสิทธิวงศ์. (2566). แนวคิดการประพันธ์บทเพลงประกอบ การแสดง: ระบำทวารวดีตถะละคร. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 27(2), 167-184.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Cliffe, A. D. (2017). A review of the benefits and drawbacks to virtual field guides in today's geoscience higher education environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 14, 28. doi:10.1186/s41239-017-0066-x
- Hammerman, D. R., Hammerman, W. M., & Hammerman, E. L. (2001). *Teaching in the outdoor*. Danville, IL: Interstate.

- Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Lappin, E. (2000). *Outdoor education for behavior disturbed students*. ERIC Digest.
- Priest, S. (1990). The semantics of adventure education. In J. Miles & S. Priest (Eds.), *Adventure education* (pp. 113-117). State College, PA: Venture.
- Schott, C. (2012). Virtual mobilities and sustainable tourism: Virtual fieldtrips for climate change education. In T. R. Tiller (Ed.), *Conference proceedings of BEST EN Think Tank XII* (pp. 341-356). Sydney, Australia: University of Technology Sydney.
- Sharp, L. B. (1973). *Basic consideration in outdoor and camping education*. New York: The Bulletin of The National Association of Secondary School Principals.